

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodniczący: SSO Witold Rękosiewicz

Protokolant: sekretarz sądowy Magdalena Brzezińska

po rozpoznaniu w dniu 3 listopada 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Stowarzyszenia (...) w P.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje (...) sp. z o.o. z siedzibą w G.

wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy o

treści:

1. „Cena samochodu nie może ulec podwyższeniu poza wypadkiem zmian przepisów prawa lub ich urzędowej interpretacji a w szczególności wzrostu stawek podatkowych lub celnych mających wpływ na cenę samochodu”,
2. „W związku z powyższym do zwrotu zaliczki KUPUJĄCEMU oraz następstw odstąpienia od umowy nie stosuje się (..) art. 494 Kodeksu Cywilnego”,
3. „SPRZEDAJĄCY i KUPUJĄCY zgodnie oświadczają że rozwiązanie umowy w trybie określonym w punkcie 1 nie wywołuje ani w dacie jej rozwiązania ani w przyszłości obowiązku jakichkolwiek świadczeń na rzecz drugiej Strony z wyjątkiem zwrotu zaliczki KUPUJĄCEMU”,
4. „W wypadku odstąpienia od umowy lub nie wywiązania się z jej postanowień przez KUPUJĄCEGO, SPRZEDAJĄCY zatrzymuje zaliczkę”,
5. „Niedokonanie przez KUPUJĄCEGO wpłaty ceny samochodu w trybie określonym w § 2.2 lub zaliczki zgodnie z § 2.3, a w szczególności niedokonanie wpłaty w określonym terminie lub na powołane konto będzie równoznaczne ze złożeniem przez KUPUJĄCEGO oświadczenia o dostąpieniu od umowy”.

II. Zasądza od (...) sp. z o.o. z siedzibą w G. na rzecz Stowarzyszenia (...) w P. kwotę 360 zł. (trzysta sześćdziesiąt) tytułem kosztów zastępstwa procesowego oraz kwotę 180 zł. (sto osiemdziesiąt) tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

III. (...) sp. z o.o. z siedzibą w G. kwotą 600 zł (sześćset) tytułem

stałej opłaty sądowej od pozwu i nakazuje pobranie tej kwoty od pozwanego na rzecz

Skarbu Państwa – Kasa Sądu Okręgowego w Warszawie.

VI. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt (...) sp. z o.o. z siedzibą w G..

SSO Witold Rękosiewicz

Sygn. akt XVII AmC 1572/16

UZASADNIENIE

Pięcioma pozwami z dnia 5 grudnia 2012 r. Stowarzyszenie (...) w P. (powód) wniosło o uznanie za niedozwolone i zakazanie (...) sp. z o.o. w G. (pozwany) wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy pod nazwą Umowa kupna-sprzedaży o treści:

1. „Cena samochodu nie może ulec podwyższeniu poza wypadkiem zmian przepisów prawa lub ich urzędowej interpretacji a w szczególności wzrostu stawek podatkowych lub celnych mających wpływ na cenę samochodu”,
2. „W związku z powyższym do zwrotu zaliczki KUPUJĄCEMU oraz następstw odstąpienia od umowy nie stosuje się (...) art. 494 Kodeksu Cywilnego”,
3. „SPRZEDAJĄCY i KUPUJĄCY zgodnie oświadczają że rozwiązanie umowy w trybie określonym w punkcie 1 nie wywołuje ani w dacie jej rozwiązania ani w przyszłości obowiązku jakichkolwiek świadczeń na rzecz drugiej Strony z wyjątkiem zwrotu zaliczki KUPUJĄCEMU”,
4. „W wypadku odstąpienia od umowy lub nie wywiązania się z jej postanowień przez KUPUJĄCEGO, SPRZEDAJĄCY zatrzymuje zaliczkę”,
5. „Niedokonanie przez KUPUJĄCEGO wpłaty ceny samochodu w trybie określonym w § 2.2 lub zaliczki zgodnie z § 2.3, a w szczególności niedokonanie wpłaty w określonym terminie lub na powołane konto będzie równoznaczne ze złożeniem przez KUPUJĄCEGO oświadczenia o dostąpieniu od umowy”,

oraz o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych.

Z uwagi na istnienie tożsamości stron, roszczeń i okoliczności faktycznych Sąd, na podstawie art. 219 k.p.c. zarządził połączenie pięciu spraw do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia pod sygnaturą akt XVII AmC 1572/16.

Powód wskazał, że pozwany w prowadzonej działalności gospodarczej posługuje się przygotowanym przez siebie wzorcem umowy zawierającym wymienione w pozwach postanowienia. W ocenie powoda kwestionowane postanowienia są sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszają interesy konsumentów. Stanowią klauzule niedozwolone, o których mowa w art. 385¹ k.c.

Przedstawiając zarzuty dotyczące poszczególnych postanowień powód stwierdził, że:

- pierwsza kwestionowana klauzula przerzuca na konsumenta ryzyko ekonomiczne, związane z prowadzeniem przez pozwanego przedsiębiorstwa,
- druga i trzecia klauzula jednostronnie ograniczają odpowiedzialność przedsiębiorcy wobec konsumenta z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy,
- czwarta klauzula wyłącza obowiązek przedsiębiorcy zwrotu zapłaty otrzymanej za świadczenie niespełnione w całości lub w części w przypadku rezygnacji przez konsumenta z zawarcia umowy lub jej wykonania,

- piąta klauzula przyznaje przedsiębiorcy uprawnienie do dowolnego i swobodnego decydowania, kiedy konsument odstępuje od umowy i jednostronnie modyfikuje konsekwencje prawne niewykonania umowy wzajemnej, które zostały ustalone w kodeksie cywilnym.

Pozwany (...) sp. z o.o. w G. w odpowiedzi na pozew, w odniesieniu do klauzul wymienionych w pkt 1 - 4 wniósł o:

- oddalenie powództwa w całości,

- przyznanie kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości sześciokrotnej stawki ustawowej,

a w przypadku uwzględnienia powództwa, na zasadzie art. 102 k.p.c. o:

- nieprzyznawanie powodowi kosztów zastępstwa procesowego z uwagi na wniesienie powództwa w złej wierze.

Pozwany stwierdził, że Stowarzyszenie (...) nie spełnia przesłanek wymienionych w art. 479³⁸ k.p.c. i zarzucił powodowi brak czynnej legitymacji procesowej, co powinno prowadzić do oddalenia powództwa w całości.

Wskazał, że uzasadnienie pozwu sprowadza się do powtórzenia ogólnych sformułowań z art. 385¹ k.c. Przedstawił stanowisko dotyczące oceny poszczególnych, kwestionowanych w pozwach postanowień wzorca umownego, wykorzystywanego przez pozwanego.

Odnosnie pierwszego kwestionowanego postanowienia pozwany zauważył, że w przypadku podwyższenia ceny na skutek zmiany stawek podatku konsument jest uprawniony do odstąpienia od umowy bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów związanych z realizacją zamówienia. Wpłacona zaliczka jest zwracana konsumentowi w całości, a całkowite koszty związane z niedojściem do skutku transakcji ponosi sprzedawca.

Drugie wymienione w pozwie postanowienie ma, zdaniem pozwanego, charakter informacyjny i nie kształtuje wzajemnych praw i obowiązków stron umowy. Odnosi się do poprzedniego zdania postanowienia zawartego w § 2 pkt 3 wzorca umownego, które nakłada na sprzedawcę odstępującego od umowy obowiązek zwrotu kupującemu wpłaconej zaliczki z odsetkami. Powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego pozwany stwierdził, że przepis art. 494 k.c. dotyczy praw i obowiązków strony, która odstępuje od umowy wzajemnej. Nie stanowi więc podstawy do dochodzenia roszczenia odszkodowawczego przez drugą stronę tej umowy. Pozwany wskazał, że wyłączenie stosowania art. 494 k.c. nie zmienia sytuacji prawnej konsumenta, skoro to nie on odstępuje od umowy a zawarta w art. 494 k.c. norma nie ma zastosowania do omawianej sytuacji. Ponadto, w ocenie pozwanego, w kwestionowanej klauzuli brak zapisów naruszających zasadę równorzędności stron umowy, wykorzystujących naiwność, brak wiedzy lub wprowadzających w błąd konsumenta.

Postanowienie zawarte w § 4 pkt 3 wzorca umownego musi być, zdaniem pozwanego rozpatrywane w powiązaniu z postanowieniem § 4 pkt 1 tego wzorca. Powód wskazał, że zgodnie z art. 471 k.c. jeżeli niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest skutkiem okoliczności za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, nie jest on zobowiązany do naprawienia wynikłej z tego szkody. W ocenie pozwanego postanowienia § 4 pkt 1 i 3 wzorca umownego są zgodne z art. 471 k.c. Zwalniają pozwanego z obowiązku naprawienia szkody wynikającej z niewykonania lub nieprawidłowego wykonania umowy, jeżeli działanie takie nie jest zawinione lecz wynika z okoliczności zewnętrznych, niezależnych od przedsiębiorcy. Niezamieszczenie kwestionowanego postanowienia we wzorcu umownym nie miałoby wpływu na ukształtowanie wzajemnych praw i obowiązków stron umowy zawartej z pozwanym. Zdaniem pozwanego również to postanowienie nie narusza zasady równorzędności stron umowy i nie wykorzystuje braku wiedzy i nie wprowadza konsumentów w błąd.

Kolejne wymienione przez powoda postanowienie, w ocenie pozwanego, nie ma niedozwolonego charakteru, ponieważ umożliwia sprzedawcy pokrycie faktycznie poniesionych kosztów związanych z realizacją umowy sprzedaży pojazdu.

W odniesieniu do piątego kwestionowanego postanowienia pozwany uznał powództwo w całości i oświadczył, że pochodzi ono z wzorca umownego, którego stosowania zaniechał od stycznia 2013 r. Wskazał, iż nie dał powodowi podstaw do wytoczenia powództwa. Podniósł, że powód nie wezwał go do zaprzestania stosowania wymienionego postanowienia mimo, iż jako podmiot działający w interesie konsumentów, powinien być zainteresowany w polubownym rozwiązaniu sporu. W tej sytuacji pozwany wniósł o obciążenie powoda kosztami zastępstwa procesowego na zasadzie art. 101 k.p.c.

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił, co następuje:

Pozwany (...) sp. z o.o. z siedzibą w G. prowadzi działalność gospodarczą polegającą na sprzedaży samochodów. W dacie wniesienia pozwu, przy zawieraniu umów z konsumentami pozwany wykorzystywał wzorec umowy pod nazwą Umowa kupna - sprzedaży, w którym zamieszczone były kwestionowanie przez powoda postanowienia.

Stan faktyczny analizowanej sprawy został ustalony przez Sąd na podstawie informacji oraz dokumentów znajdujących się w aktach sprawy.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Pozwany nie zaprzeczał, że w ramach działalności gospodarczej w stosunkach z konsumentami wykorzystywał wzorec umowny zawierający przytoczone w pozwie postanowienia. Nie zarzucił też niezgodności cytowanych postanowień z treścią stosowanego w dacie wniesienia pozwu wzorca umownego. W związku z tym, na podstawie art. 230 k.p.c. okoliczności te należało uznać za przyznane.

Odnosnie zarzutu pozwanego, dotyczącego braku legitymacji procesowej powoda wskazać należy, iż stosownie do treści art. 479³⁸ § 1 zd. 2 kpc z powództwem o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone może wystąpić organizacja pozarządowa, do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów. Z załączonej do akt sprawy informacji z Krajowego Rejestru Sądowego wynika, że Stowarzyszenie (...) w P. jest wpisane do rejestru stowarzyszeń pod numerem KRS (...). Do celów statutowych Stowarzyszenia należy m. in. ochrona interesów konsumenta.

Wobec powyższego, zdaniem Sądu stwierdzić należy, iż Stowarzyszenie (...) z siedzibą w P. posiada czynną legitymację procesową do wytoczenia powództwa w sprawach o uznaniu postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Podniesiony przez pozwanego zarzut braku czynnej legitymacji procesowej Stowarzyszenia (...) do wystąpienia z pozwem nie zasługiwał na uwzględnienie.

Istotą prowadzonego przez sąd ochrony konkurencji i konsumentów (SOKiK) na podstawie art. 479³⁶ - 479⁴⁵ k.p.c. postępowania jest abstrakcyjna kontrola postanowień wzorca umownego stosowanego przez pozwanego w obrocie z udziałem konsumentów, którego zapisy mogłyby kształtować prawa i obowiązki konsumenta, jako słabszej strony stosunku prawnego w przypadku zawarcia umowy z pozwanym. Z uwagi na abstrakcyjny charakter postępowania, prowadzonego w oderwaniu od konkretnych umów zawartych z wykorzystaniem wzorca zawierającego kwestionowane postanowienie, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pozostaje brak uprzedniego wystosowania przez powoda do pozwanego wezwania do zaprzestania posługiwania się wzorcem umownym, zawierającym kwestionowane postanowienia. Dla oceny kwestionowanego postanowienia nie istotne jest również, czy powoda i pozwanego łączyła uprzednio umowa zawarta z wykorzystaniem wzorca zawierającego wskazane przez powoda postanowienie.

Ocena in abstracto postanowienia podejrzanego o abuzywność dokonywana jest ex ante i obejmuje jedynie wzorec, którego zapisy mogłyby kształtować treść stosunku prawnego w przypadku zawarcia umowy z pozwanym przedsiębiorcą. Skoro bowiem następstwem wyroku uwzględniającego powództwo jest zakaz stosowania danego postanowienia wzorca, koniecznym jest, by postanowienie to wykazywało obiektywne cechy potencjalnej abuzywności, w oderwaniu od stosunku prawnego już istniejącego czy też potencjalnego.

Stosownie do art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolonymi są te postanowienia umowy, które kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, o ile nie zostały uzgodnione indywidualnie i nie są postanowieniami określającymi w sposób jednoznaczny główne świadczenia stron.

Kontrola postanowienia umownego pod kątem jego abuzywnego charakteru polega na badaniu spełnienia przesłanek określonych w art. 385¹ § 1 k.c.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, że zakwestionowane postanowienia były negocjowane indywidualnie.

Nie dotyczą one również głównych świadczeń stron. Główne świadczenie pozwanego z tytułu zawartej umowy polega bowiem na przeniesieniu własności pojazdu będącego przedmiotem umowy zaś konsumenta na zapłacie umówionej ceny.

Odnosnie pozostałych wymienionych w art. 385¹ § 1 k.c. przesłanek wskazać należało, że istotą dobrych obyczajów jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami należy uznać działania, zmierzające do niedoinformowania, dezinformacji, wykorzystania naiwności lub niewiedzy konsumenta. Dobre obyczaje są równoważnikiem zasad współzycia społecznego, które obejmują reguły wiążące nie tylko w obrocie powszechnym, ale i w stosunkach z udziałem profesjonalistów (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2003 roku, II CKN 1097/00 oraz z dnia 4 czerwca 2003 roku, I CKN 473/01). Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2005 r. (I CK 832/04) działanie wbrew dobrym obyczajom (w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego) oznacza tworzenie przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron stosunku umownego. Obie wskazane w art. 385¹ § 1 k.c. formuły prawne służą ocenie, czy standardowe klauzule umowne zawarte we wzorcu umownym przekraczają, określone przez ustawodawcę granice rzetelności kontraktowej twórcy wzorca w zakresie ukształtowania praw i obowiązków stron konsumenckiego stosunku obligacyjnego”. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 czerwca 2004 roku (I CK 635/03) wskazał, że „istotą dobrego obyczaju jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka. Z dobrymi obyczajami kłóci się zatem takie postępowanie, którego celem jest zdezorientowanie konsumenta, wykorzystanie jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowanie stosunku prawnego z naruszeniem zasady równości stron. Chodzi więc o postępowanie, które potocznie jest rozumiane jako nieuczciwe, nierzetelne, sprzeczne z akceptowanymi standardami działania”. Do dobrych obyczajów zaliczyć należy, w szczególności, następujące wartości: uczciwość, szczerłość, lojalność, rzetelność i fachowość. Natomiast jako sprzeczne z dobrymi obyczajami należy rozumieć działania, które uniemożliwiają realizację tych wartości, w tym także działania prowadzące do dezinformacji lub wywołania u konsumenta błędnego mniemania, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron, czyli działania powszechnie uznawane za nieuczciwe, nierzetelne lub sprzeczne z akceptowanymi standardami postępowania. Dobrym obyczajem jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka, oparty na regule postępowania zgodnego z zasadami etyki, moralności i aprobowanymi społecznie obyczajami.

W powołanym już wyroku z dnia 13 lipca 2005 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że rażące naruszenie interesów konsumenta można rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obyczajów na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym. Rażące naruszenie interesów konsumenta zachodzi wówczas, gdy w sposób znaczący naruszono równowagę interesów stron poprzez wykorzystanie przez jedną z nich (przedsiębiorcę) swej przewagi przy ustalaniu treści wzorca umowy. Chodzi w tym wypadku nie tylko o naruszenie interesów ekonomicznych konsumenta, ale również wywołanie uczucia dyskomfortu, niewygody wynikających z naruszenia prywatności, poczucia godności osobistej, czy satysfakcji z zawarcia umowy o określonej treści. Dodać należy, że określenie „rażące” oznacza znaczne odchylenie przyjętego uregulowania od zasady uczciwego wyważenia praw i obowiązków stron.

W celu ustalenia, czy określone postanowienie rażąco narusza interesy konsumentów możliwe jest zbadanie, jak wyglądałyby prawa i obowiązki konsumenta w sytuacji braku analizowanej klauzuli (wyrok Sądu Najwyższego z dnia

19 marca 2007 roku, sygn. akt III SK 21/06 oraz z dnia 11 października 2007 roku, sygn. akt III SK 9/07). Jeżeli przepisy ogólne stawiają konsumenta w lepszej sytuacji niż postanowienia proponowanej umowy, to w zasadzie postanowienia te należy uznać za niedozwolone. Odstępstwo od tej zasady możliwe jest tylko, o ile zmiana jest uzasadniona specyfiką wzajemnych świadczeń lub jest kompensowana innymi postanowieniami wzorca.

Dokonując w świetle powyższego oceny pierwszego z kwestionowanych postanowień wskazać należy, iż do zawarcia umowy sprzedaży jako umowy konsensualnej dochodzi poprzez złożenie oświadczeń woli przez sprzedawcę i kupującego. Strony są, zatem związane warunkami określonymi w umowie. W przypadku sprzedaży nowych samochodów moment wykonania umowy może być przesunięty w czasie. Jest to związane chociażby z koniecznością złożenia zamówienia oraz dostarczenia samochodu przez importera do konkretnego punktu sprzedaży.

Cena jest jednym z podstawnych czynników mających wpływ na podjęcie decyzji konsumenta o wyborze do nabycia samochodu konkretnej marki. Należy do tzw. istotnych postanowień umowy. Na podstawie art. 8 ust. 3 ustawy o prawach konsumenta (Dz.U. z 2014 r. poz. 827) sprzedawca jest zobowiązany podać do wiadomości kupującego cenę oferowanego towaru – w sposób wyraźny i zrozumiały oraz najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową. Umowa sprzedaży samochodu powinna zatem zawierać na piśmie wszystkie istotne postanowienia umowy a także cenę towaru. Podpisanie umowy przez konsumenta stanowi przyjęcie oferty przedsiębiorcy również w zakresie ceny, która po ustaleniu nie powinna ulec zmianie. Zamieszczenie we wzorcu umownym przez przedsiębiorcę postanowienia uprawniającego go do podwyższenia ceny samochodu w przypadku, gdy po zawarciu umowy, a przed jego wydaniem konsumentowi zaistnieją wymienione w nim okoliczności powoduje przerzucenie przez przedsiębiorcę na konsumenta ryzyka prowadzonej działalności gospodarczej. W sytuacji, gdy we wzorcu umowy pozwany nie zamieścił zapisu upoważniającego konsumenta do odstąpienia od umowy bez żadnych ujemnych konsekwencji w przypadku zaistnienia okoliczności wymienionych w kwestionowanym postanowieniu, uznać należało, że prowadzi ono do nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków stron umowy na niekorzyść konsumentów. Wskazane postanowienie w rażąco sposób narusza interesy konsumenta. Uderza również w równowagę kontraktową stron umowy. Jest więc sprzeczne z dobrymi obyczajami. Spełnia określone w art. 385¹ § 1 k.c. przesłanki klauzuli niedozwolonej, a ponadto jest tożsame z postanowieniem niedozwolonym wymienionym w art. 385³ pkt 20 k.c. W odpowiedzi na pozew pozwany wspominał, że w przypadku wzrostu ceny z przyczyn wymienionych w analizowanym postanowieniu konsument może odstąpić od umowy. Nie wskazał jednak, w którym z postanowień stosowanego przez niego wzorca umownego znajduje się zapis przyznający konsumentom takie uprawnienie.

Odnosnie postanowienia o treści „W związku z powyższym do zwrotu zaliczki KUPUJĄCEMU oraz następstw odstąpienia od umowy nie stosuje się (...) art. 494 Kodeksu Cywilnego” zgodzić się należało z pozwanym, że ma ono charakter informacyjny i stanowi dopełnienie poprzedzającego je postanowienia informującego konsumenta, że sprzedawca, który odstąpi od umowy, zwróci kupującemu zaliczkę z odsetkami. W ocenie Sądu wyłączenie stosowania do następstw odstąpienia od umowy art. 494 k.c. pozbawia konsumenta uprawnienia do wyznaczenia sprzedającemu, na podstawie tego przepisu, terminu na zwrot wpłaconej zaliczki, której wysokość w przypadku towaru, jakim jest samochód, może być znaczna. Kwestionowane postanowienie daje więc sprzedawcy możliwość jednostronnego decydowania, kiedy dokona zwrotu na rzecz kupującego kwoty zaliczki. Taka sytuacja umożliwia sprzedawcy swobodne dysponowanie kwotą zaliczki przez czas nieokreślony bez żadnych konsekwencji. Mając na uwadze, że wysokość oprocentowania wkładów a vista jest znikoma, uznać należy, iż kwestionowane postanowienie daje przedsiębiorcy możliwość rozporządzania wpłaconymi przez konsumenta środkami przez czas nieokreślony za znikomą opłatę. Ponadto taka sytuacja może skutecznie utrudnić lub wyłączyć kupującemu możliwość dysponowania kwotą zaliczki, którą konsument mógłby np. korzystnie zainwestować. Nie można więc wykluczyć, że kwestionowane postanowienie może przynosić konsumentowi konkretne straty. Oznacza to, że wskazane postanowienie stawia konsumenta w niekorzystnym położeniu. Kształtuje więc prawa konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumentów.

Postanowienie wymienione w pkt 3 pozwu prowadzi do wyłączenia konsumentowi możliwości dochodzenia odszkodowania w przypadku niewykonania umowy przez sprzedającego i ogranicza wysokość odpowiedzialności

pozwanego przedsiębiorcy w takim przypadku do wysokości wpłaconej przez konsumenta zaliczki. W istocie oznacza to, że w przypadku niewykonania umowy z przyczyn określonych w § 4 pkt 1 wzorca umownego pozwany jako sprzedający nie ponosi żadnej straty, ponieważ zaliczka była wpłacona przez kupującego i nie miała charakteru odszkodowania. W następstwie zamieszczenia we wzorcu wskazanego postanowienia to konsument jest w niekorzystnej sytuacji, ponieważ mimo, że nie nabył pojazdu a został pozbawiony możliwości dochodzenia odszkodowania z tytułu ewentualnego poniesienia z tego tytułu szkody. Postanowienie stawia więc konsumenta w niekorzystnej sytuacji i chroni sprzedającego przed poniesieniem ujemnych skutków niewykonania umowy w postaci odszkodowania dla klienta. Narusza zasadę równorzędności stron poprzez nieusprawiedliwioną dysproporcję ich praw i obowiązków z korzyścią dla kontrahenta konsumenta.

Z powyższym postanowieniem koresponduje bezpośrednio postanowienie wymienione w pkt 4, które upoważnia sprzedającego do zatrzymania zaliczki w przypadku, gdy do wykonania umowy nie doszło z przyczyn leżących po stronie konsumenta. Postanowienie to prowadzi do utraty przez konsumenta wpłaconej zaliczki. Stanowi formę odszkodowania dla przedsiębiorcy, ustalonego w formie zryczałtowanej. Jest wyjątkowo korzystne dla przedsiębiorcy, ponieważ zwalnia go z obowiązku prowadzenia postępowania w celu uzyskania odszkodowania i wykazania wysokości rzeczywiście poniesionej szkody. Ponadto zaliczka znajduje się już u sprzedawcy, więc realizacja uprawnienia jest automatyczna i natychmiastowa. Sprzedający uzyskuje korzyść w postaci kwoty zaliczki bez kosztów własnych, a ponadto ma możliwość sprzedaży pojazdu innemu nabywcy. Postanowienie jest korzystne wyłącznie dla sprzedawcy. Nakłada na konsumenta bezwzględny obowiązek zapłaty sztywno określonej kwoty zaliczki w wysokości oderwanej od rzeczywistych wydatków poniesionych przez jego kontrahenta w związku z wykonaniem umowy. Jest więc dla konsumenta wyjątkowo niekorzystne. Pełni funkcję quasi kary umownej, która może być jednak zastrzeżona w umowach dotyczących zobowiązań niepieniężnych. W przypadku umowy zawieranej z wykorzystaniem wzorca umownego zawierającego kwestionowane postanowienie świadczenie konsumenta ma charakter pieniężny. Ponadto zakwestionowane postanowienie wypełnia znamiona klauzuli z art. 385³ pkt 12 k.c. ponieważ, wyłącza obowiązek zwrotu konsumentowi uiszczonej zapłaty za świadczenie nie spełnione w całości lub w części, jeżeli konsument zrezygnuje z zawarcia umowy lub jej wykonania.

Ostatnie wymienione w pozwie postanowienie upoważnia sprzedającego do jednostronnego uznania zachowania konsumenta za odstąpienie od umowy mimo braku złożenia przez niego stosowanego oświadczenia woli. W takiej sytuacji sprzedający jest zwolniony z obowiązku wykonania swojego zobowiązania wobec konsumenta, a ponadto na podstawie postanowienia zawartego w § 2 pkt 3 wzorca umownego nabywa uprawnienie do zatrzymania zaliczki wpłaconej przez kupującego. Ponadto przedmiotowa klauzula wyczerpuje znamiona niedozwolonego postanowienia umownego wymienionego w art. 385³ pkt. 9 k.c., zgodnie z którym, niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które przyznają kontrahentowi konsumenta uprawnienia do dokonywania wiążącej interpretacji umowy.

W ocenie Sądu wszystkie wskazane wyżej postanowienia wzorca umownego stosowanego przez pozwanego stawiają konsumenta w niekorzystnej sytuacji względem jego kontrahenta poprzez nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków stron umowy. Prowadzą do ukształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszając interesy konsumenta. Zamieszczenie we wzorcu umownym kwestionowanych postanowień jest przejawem nadużywania przez przedsiębiorcę silniejszej pozycji profesjonalisty na etapie formułowania wzorca umownego poprzez zamieszczenie w jego treści postanowień chroniących go przed ponoszeniem ryzyka działalności gospodarczej i obciążających wyłącznie konsumenta skutkiem w postaci utraty wpłaconej zaliczki w przypadku niewykonania przez niego umowy. Mając na uwadze, że treść wzorca umownego jest przygotowana przez przedsiębiorcę z góry, bez udziału konsumenta, a umowa zawierana jest w formie adhezyjnej, zamieszczenie w treści wzorca kwestionowanych postanowień świadczy o wykorzystaniu przez pozwanego braku wiedzy i doświadczenia konsumenta jako słabszej strony umowy, co stanowi naruszenie zasady równości stron stosunku zobowiązaniowego. Jest to działanie potocznie rozumiane jako nieuczciwe, nierzetelne i sprzeczne z akceptowanymi powszechnie standardami postępowania.

W tym stanie Sąd Okręgowy uznał, że kwestionowane postanowienia spełniają wymienione w art. 385¹ § 1 k.c. przesłanki klauzuli niedozwolonej i na podstawie art. 479⁴² § 1 k.p.c. zakazał ich wykorzystywania w obrocie z konsumentami.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. stosownie do wyniku sporu. Przy ustalaniu wysokości należnych powodowi kosztów zastępstwa procesowego Sąd uwzględnił okoliczność, że dla ochrony interesów konsumentów wystarczające było wniesienie tylko jednego pozwu obejmującego pięć kwestionowanych postanowień, a wniesienie pięciu osobnych pozwów było przejawem nadużycia przez powoda przysługującego mu prawa, o którym mowa w art. 5 k.c. i stanowiło szczególną okoliczność uzasadniającą zastosowanie w sprawie, wynikającej z art. 102 k.p.c. zasady słuszności. Ponadto należało mieć na uwadze, że nakład pracy pełnomocnika powoda konieczny do sporządzenia pozwów był znikomy. Z powyższych względów Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powoda koszty zastępstwa procesowego w wysokości stawki podstawowej od jednego pozwu (§ 14 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.). Analogiczne stanowisko w kwestii kosztów zastępstwa procesowego przyjął Sąd Apelacyjny w Warszawie w postanowieniu 29 września 2016 r. sygn. akt VI A Cz 1344/16 (niepublikowane).

Z tych samych przyczyn Sąd obciążył pozwanego, na podstawie art. 26 ust 1 pkt 6 w zw. z art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. nr 167, poz. 1398) stałą opłatą sądową od jednego pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony z mocy prawa.

Publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego zarządzono na zasadzie art. 479⁴⁴ §1 k.p.c.

SSO Witold Rękosiewicz.